

BIBLIOTEKA

BSH-82

N 78

F. Noë

Pjesë
të
zgjedhura

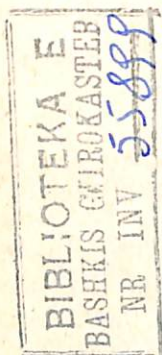
BSH-82

N 78

BIBLIOTEKA E NXËNËSIT

F. S. NOLI

PJESË TË ZGJEDHURA

- poezi
- shqipërime
- introdukta
- artikuj
- ese dhe biseda

SHTËPIA BOTUESE E LIBRIT SHKOLLOR

Ky botim bëhet për nxënësit, prandaj është i pajisur me shënime e sqarime që të kuptohet e të interpretohet drejt. Ndonjë nga pjesët është shkurtuar dhe janë bërë ndreqjet e nevojshme drejtshkrimore në atë masë që të mos çënojnë origjinalitetin e stilit dhe të gjuhës së Nolit.

Përgatitja e këtij botimi është bërë sipas përmbledhjes «Vjersha të zgjedhura» Tiranë 1965 pajisur me shënime nga Dh. Pasko dhe F.S. Noli, «Vepra», vëllim 1-5 Tiranë 1987.

Përgatitur për botim nga **Stefan Bulo**

Redaktor: Rita Petro
Kopertina: Shkëlqim Fekushi

Recensues: Gjergj Zheji

... Noli rron e do të rrojë në radhë të parë si krijues i veprave madhore poetike; siç rron Eskili në figurën simbol të «Prometeut të lidhur» dhe Gëte me «Faustin» dhe ëndrrën e tij për një popull të lirë me tokë të lirë. Noli do të rrojë për jetë në historinë e letërsisë e të kulturës shqiptare e botërore me figurën e madhe të Maratonmakut të kuq që vrapon faqendritur nëpër shekuj duke sjellë lajmin gazmor, optimizmin revolucionar, lajmin e fitores të të shtypurve të bashkuar; rron në figurën madhështore të lumenjve vërshues që çbijnë, përmbysin e përmbysin në valët e tyre një botë të tërë të vjetër, të kalbur; rron me simbolin e madh të luftëtarëve popullorë që pikërisht kur bien, ngrihen më lart, si legjendari Ante; rron në figurën e madhe të flamurit të vegjëlisë: «le të dridhen tiranët — ja cili ishte kuptimi që i jepte ai këtij simboli; e sotmja e tiranëve është e shkurtër dhe e nesërmja e madhe e jona, e luftëtarëve të lirisë që janë kryelartë për të djeshmen, të patrenbur nga e sotmja, të sigurt për të nesërmen»; janë këto fjalë një porosi, një amanet i madh gjithmonë i gjallë i tij.

Pa karakter të madh, nuk ka as artistë të mëdhenj, tha ai për Betovenin. Kjo fjalë e madhe mund të vlejë edhe për Nolin tonë, për poetin e madh, për prozatorin, për publicistin militant, për gojëtarin e zjarrtë e dramaturgun, për historianin e mendimtarin, për kritikun e artit e të letërsisë, për mjeshtrin e madh që i fali gjuhës sonë të shenjtë shqipe një potencial të rrallë fuqie shprehëse artistike; ai la gjurmë të thella e të pashlyeshme në historinë e popullit tonë e të kulturës së tij.

Noli i lidhur gjatë gjithë jetës së tij me popullin e vet, me njerëzit e vegjëlisë, me punëtorët e katundarët,

të cilëve u njohu vuajtjet, dhe i thirri në luftë dhe u
admiroi fitoret, militon midis nesh; është i yni, pikërisht
i këtij populli punëtor që ndërton sot socializmin dhe
ecën sypatrembur, ballëlart e fitimtar, ashtu siç e pat
ëndërruar dikur Noli, duke siguruar për jetë e mot
të ardhmen e këtij kombi me rrënjë të lashta dhe gjith-
monë i ri — të kombit shqiptar.

ALEKS BUDA

(Marrë nga Noli, Vepra 1, Tiranë 1987)

Himni i flamurit*)

O flamur gjak, o flamur shkabë,
o vend e vatr', o nën' e babë,

*) Poezia «Himni i flamurit» është shkruar më 14 nëntor 1926 dhe u botua për herë të parë në gazetën «Liria kombëtare» të Gjenevës, në numrin e jashtëzakonshëm të 28 Nëntorit 1926, kushtuar Ditës së Flamurit.

«Liria kombëtare» e Gjenevës (Zvicër) ishte organ i Komitetit Nacional Revolucionar (KONARE), organizatë politike e demokratëve shqiptarë antizogistë dhe antifashistë, që kishin marrë pjesë në revolucionin e Qershorit 1924 dhe që, pas shtypjes së këtij, ishin mërguar jashtë shtetit. Komiteti Nacional Revolucionar ishte themeluar më 25 mars 1925, në Vjenë dhe kishte, qysh në fillim, për kryetar Fan S. Nolin.

Pasi u dëbua nga Shqipëria, në qershor 1924, Ahmet Zogu u hodh në Jugosllavi bashkë me një pjesë të klikës së tij dhe atje filloi intrigat kundër qeverisë demokratike të Shqipërisë, kundër atdheut.

Me përkrahjen e imperialistëve dhe me ndihmën ushtarake të qeverisë borgjeze jugosllave, Ahmet Zogu përgatiti kundërvolucionin, sulmin e dhjetorit 1924 dhe përmbysjen e qeverisë demokratike. Si mori fuqinë në dorë, ai u lidh me Italinë fashiste. I dha asaj një sërë koncensionesh ekonomike dhe financiare, Ahmet Zogu organizoi një terror të vrazhdë policor dhe vrasjen sistematike të patriotëve shqiptarë brenda dhe jashtë atdheut. L. Gurakuqin dhe B. Currin i vrau, ndërsa Nolin e dënoi me vdekje në mungesë. Pavarësia kombëtare, e fituar me gjakun dhe sakrificat e shumë brezave në luftë kundër armiqve të shumtë, kishte mbetur vetëm sa për sy e faqe, sepse në Shqipëri sundonte kapitali italian.

Përballë tradhtisë së lartë të Ahmet Zogut, që ishte përfaqësues i interesave të klasave feudalo-borgjeze, patriotët e vërtetë u hodhën përsëri në luftë, si në kohën e Rilindjes, për të mbrojtur atdheun, popullin shqiptar dhe simbolin e tyre, flamurin.

Këto kanë qenë rrethanat në të cilat Fan Noli shkroi dhe botoi poezinë «Himni i Flamurit».

lagur me lot, djegur me flakë,
flamur i kuq, flamur i zi.

Fortesë shkëmbi, tmerr tirani,
s'të tremb romani¹⁾, as veneciani,²⁾
as serb Dushani,³⁾, as turk sulltani,⁴⁾
flamur i madh për vegjëli.

Flamur që lint Shën Kostandinin⁵⁾
pajton Islam me Krishterimin
shpall midis feve vllazërimit,⁶⁾
flamur bujar për Njerëzi.⁷⁾

Me Skënderben' u lavdërove
dhe në furtun' i fundmi u shove,⁸⁾
me Malon⁹⁾ prapë lart vrapove,
yll i pavdekur për liri.

Sa shpesh, pastaj përdhe u shtrive,
me zjarr e zi u ndeze, u nxive,
po çdo mizor me shpat' e grive,
o fushëkuq, o shkabëzi.

Përprjetë prie Shqipërinë,
përlindja¹⁰⁾ shpirtin dhe fuqinë.
diell për vllanë, yrnek¹¹⁾ për fqinjë,
për botën ëndrr' e qiell i ri.

1. **S'të tremb romani...** — Është fjala për qëndresën e rreptë, me armë në dorë, të stërgjyshërve tanë ilirë kundër romakëve, që nga shekulli III para erës së re dhe gjer në fillim të shekullit I të erës së re. Luftërat iliro-romake zgjatën shekuj të tërë. Kryengritja e madhe ilire e viteve 6-9 të erës sonë tundi themelet e pushtimit romak. Romakët, pas Ilirisë pushtuan Galinë (Francën e sotme), Belgjikën, Spanjën, Portugalinë dhe i romanizuan. Më vonë, në mbarim të shekullit I dhe në fillim të shekullit II, pushtuan Dakinë, (Rumaninë e sotme) dhe e romanizuan. Por Ilirinë nuk e romanizuan dot.

2. ... **as veneciani** — Në shekullin XIV, ndërsa principatat arbërore luftonin për të përballuar sulmet e rrebeshta të turq-

ve, republika tregtare e Venedikut u hodh e pushtoi shumë qendra bregdetare të vendit tonë, për të nxjerrë fitime tregtie. Ajo vuri dorë mbi Durrësin, Shkodrën, Lezhën, Danjën dhe qendra të tjera arbëre. Lakmia dhe pabesia e Venedikut dëmtoi shumë qëndresën tonë në luftërat kundër Turqisë.

Me fjalën «veneciani» vjersha bën aluzion këtu edhe për imperializmin italian.

3. **As serb Dushani** — Aty nga mesi i shekullit XIV, Stefan Dushani i Serbisë pushtoi një pjesë të madhe të vendeve të Ballkanit, duke krijuar njëfarë perandorie feudale serbe, që nuk i pati dirët të gjata. Stefan Dushani pat pushtuar edhe një pjesë të tokave të Arbërisë, duke i bërë disa nga feudalët arbëer vasalë të tij.

Në një kuptim alegorik, fjalët **As serb Dushani** mund të merren edhe me kuptimin: s'të trembin sulmet e shovinistëve serbë, trashëgimtarë të synimeve pushtuese të Dushanit.

4. **as turk sulltani** — as Turqia me sulltanët e saj.

5. **Shën Kostandinin:** — Është fjala për Kostandinin I, i quajtur edhe Kostandini i Madh (apo Shën Kostandini), perandor romak me origjinë ilire, lindur në Nish. Kostandini I hipi në fron më 306 dhe mbi germadhat e Bizantit të vjetër themeloi Kostandinopojën. Më 313 la të lirë fenë kristiane, që deri atëherë ndiqej si herezi (ishte e paligjshme në Perandorinë Romake). Figura e Kostandinit idealizohet nga Noli, sepse është me origjinë ilire dhe nuk ve në dukje se edhe me këto masa ai u shërbente interesave të klasave sunduese skllavopronare.

6. Me këto vargje (2 dhe 3) Noli në vazhden e letërsisë sonë më përparimtare e patriotike i bën jehonë idesë së madhe, që «Flamuri» si simbol i kombit, ngrihet mbi dasitë fetare, bashkon e vëllazëron besimtarët e ndryshëm që P. Vasa e shpreh «Feja e shqiptarit është shqiptarija».

7. Edhe një herë Noli si demokrat flamurin e quan simbol të njerëzisë, të vëgjëlisë, jo të klasave sunduese, ndaj edhe ua kushton atyre.

8. **Dhe në furtun' i fundmi u shove** — «Furtuna» është sulmi i osmanëve. Ndër popujt e Ballkanit, ai që qëndroi më gjatë kundër sulmeve osmane qe populli shqiptar.

9. **Me Malon** — Me Ismail Qemalin.

10. **Përlindja** — rilindja, ia lind rishtas.

Fjala «përlindje», që u përdor shumë kohë në mbarim të shekullit XIX dhe në fillim të shekullit XX, u zëvendësua më vonë me fjalën «rilindje».

11. **yrnek** — shembull, model.

Jepni për nënën*)

Ç'thot' ajo e ve e gjorë,
— Mbretëshë pa kurorë
faqëgjerrur, leshlëshuar,
shpirt e zemër përvëlur
gjysm' e vdekur: «O Shqiptarë,
Nënës mos ia bëni varrë!»¹⁾
Mbahu, Nëno, mos kij frikë,
se ke djemtë n'Amerikë!²⁾

Qan e lutet Nën' e mjerë,
kërkon vatrën edhe nderë,
do lirinë dhe atdhenë,
si ç'e pat me Skënderbenë,³⁾
bijt' e besës thërret pranë.

*) Është një nga vjershat më të hershme të Nolit, shkruar më 1917. Në këtë vit shoqëria «Vatra» e shqiptarëve të Amerikës hapi një fushatë për shpëtimin e Shqipërisë nga elementët antikombëtarë e sidomos për t'i ardhur në ndihmë popullsisë së krahinave të dëmtuara nga veprimet e forcave ndërluftuese. Vjersha është hartuar në formën e një kërkesë prekëse që poeti u drejton bashkatdhetarëve për të mos kursyer për «nënën e mjerë», për Shqipërinë, dhe dëshmon edhe një herë për një nga tiparet dalluese të poezisë së Nolit, që u bën jehonë ngjarjeve të rëndësishme politike të kombit.

E gjithë vjersha është ndërtuar me vargje 8-rrokëshe, me strofa me 8 vargje, me rimë të puthur. Dy vargjet e fundit përdoren si refren pas çdo strofe.

kur i thirri dhe s'i vanë?⁴⁾
Mbahu, Nëno, mos kij frikë etj.

Cilët jan' ata tiranë
që të pren' e që të vranë
që të therë bij e bija,
dhe t'u nxi, t'u mbyll shtëpia?⁵⁾
Derdhni plumba, o Shqiptarë,
gjak'n e Nënës, për të marrë!
Mbahu, Nëno, mos kij frikë etj.

Cilët bij të tradhëtuan
dhe të doqnë dhe të shuan
dhe të lan', o Shkab' e ngratë
pa fole, pa zoq, pa shpatë?⁶⁾
Këta qena, o shok' i mbytni,
mbushni gjyle që t'i shtypni!⁷⁾

Mbahu, Nëno, moj kij frikë etj.
Sa kërkon e sa të duhen?
Burrat nga detyra s'ndruhen!
Trim' i mirë do të japë,
s'kursen jetën as paratë,
hidhni, hidhni tok dollarë,
të mos mbetemi të sharë!⁸⁾
Mbahu, Nëno, mos kij frikë etj.

Do të ndihim pa kursyer
për ty, Nëna jon' e vyer,
që me drit' e nder të thuresh
dhe me bijt' e tu të mburresh.
Cila Nënë lyp paranë?
Cilët bij me shpirt s'i dhanë?
Mbahu, Nëno, mos kij frikë etj.

Armë dhe fishekë mblidhni,
gesen edhe shpirtin hidhni:
Për lirin' e vendit tonë,
sot — se nesër është vonë;